

„Racjonalność” życia konsekrowanego według Benedykta XVI

MAŁGORZATA PAGACZ

Warszawa

ORCID: 0000-0003-4504-9142

STRESZCZENIE

Artykuł przedstawia zagadnienie racjonalności życia konsekrowanego w nauczaniu Benedykta XVI. Tajemnica życia całkowicie poświęconego Bogu przekracza zdolność rozumienia i pojmowania opartą jedynie na logice czysto ludzkiej. Życie konsekrowane stanowi świadectwo wyboru racjonalności otwartej na transcendencję, dającej prymat stwórczemu Rozumowi i stawiającej w centrum tajemnicę Logosu Wcielonego. Osoba zakonna żyje radami ewangelicznymi, które są zrozumiałe jedynie w świetle wiary i tylko według logiki Ewangelii. Praktyka czystości, ubóstwa i posłuszeństwa znajduje się w widocznej opozycji do niektórych współczesnych kryteriów racjonalności. Życie konsekrowane jest wobec tego drogą poszerzania przestrzeni racjonalności.

Słowa kluczowe: racjonalność, życie konsekrowane, Benedykt XVI, Logos

* * *

Benedykt XVI w swych przemówieniach, homiliach i innych wypowiedziach skierowanych do osób konsekrowanych często zatrzymuje się przy kwestii znaczenia życia zakonnego we współczesnym świecie. Zwraca uwagę, że tajemnica życia całkowicie poświęconego Bogu przekracza zdolność rozumienia i pojmowania opartą jedynie na logice czysto ludzkiej. W swoim nauczaniu na temat tej formy życia w Kościele ukazuje świadectwo prymatu Boga, stwórczego Rozumu, jakie dają zakonnicy, oraz podkreśla nierozzerwalny związek życia konsekrowanego z osobą Jezusa Chrystusa, Logosu Wcielonego. Powstaje zatem pytanie, czy i w jakim sensie można mówić o racjonalności życia zakonnego. Niniejszy artykuł ma na celu pokazanie, że życie konsekrowane stanowi wyraz wyboru racjonalności otwartej na transcendencję, dającej prymat stwórczemu Rozumowi i stawiającej w centrum tajemnicę Logosu Wcielonego. Osoba zakonna pra-

gnie żyć w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie, a praktykując rady ewangeliczne, przekracza mentalność opierającą się na czysto ludzkiej logice.

1. Wybór racjonalności otwartej na transcendencję i prymat Logosu, stwórczego Rozumu

Benedykt XVI wielokrotnie i w różnych sytuacjach mówi na temat racjonalności, która stanowi ważny i powracający element jego wypowiedzi. Posługuje się omawianym pojęciem, odnosząc je do różnych przejawów aktywności człowieka, przekonań i działań ludzkiego umysłu (argumentacji). Orzekanie o racjonalności utożsamia z uznaniem sensowności. Znalazienie odpowiedzi na pytanie, czym jest rozum, to według Benedykta XVI „kwestia absolutnie fundamentalna”¹. Papież porusza problem racjonalności ze względu na to, że rozważane zagadnienie stanowi ważny przedmiot dyskusji, a prądy współczesnej filozofii prezentują różne spojrzenia na daną kwestię. Przywołuje m. in. myśl Immanuela Kanta, który twierdził, że: „istotę Oświecenia wyraża powiedzenie *sapere aude*: odwaga myśli, która nie pozwala, by krępowały ją jakiegokolwiek uprzedzenia”². Kontynuacja tej zasady doprowadziła do tego, że, według niektórych, rozum nie musi uznawać żadnych granic, może śmiało zmierzać w kierunku zawładnięcia światem. Benedykt XVI zauważa, że postulowanie takiej nieograniczonej władzy człowieka stanowi zagrożenie dla niego samego i dla świata. Przez ten postulat dochodzi bowiem do stopniowego zaślepienia rozumu, które ma charakter autodestrukcyjny, gdyż uderza w podstawy rozumu oraz kryteria nadające mu kierunek i sens³.

Benedykt XVI zauważa, że dzisiejszy człowiek – zwłaszcza w obliczu współczesnych odkryć naukowych i możliwości różnych interwencji technicznych – zostaje postawiony przed wyborem między dwiema kategoriami racjonalności. Pierwsza z nich to racjonalność rozumu otwartego na transcendencję, druga zaś – racjonalność rozumu zamkniętego w immanencji. Zdaniem papieża wybór ten stanowi alternatywę wykluczającą „albo–albo”: człowiek nieuchronnie musi się zadeklarować, za którą kategorią się opowiada. Chrześcijaństwo zdecydowanie wybiera pierwszą możliwość: rozum otwarty na transcendencję. Co więcej, wybór drugiej kategorii

¹ Benedykt XVI, „Przemówienie do profesorów i studentów Uniwersytetu La Sapienza w Rzymie: Papież nie narzuca wiary, lecz zachęca do szukania prawdy”, *L'Osservatore Romano* wydanie polskie [dalej skrót: OR], nr 3 (2008): 13.

² Tenże, „Spotkanie z kardynałami, biskupami i pracownikami Kurii Rzymskiej: Otwórzmy się na Boga, by zapanował pokój”, OR nr 2 (2007): 43.

³ Zob. tamże; Małgorzata Pagacz, „Racjonalność w ujęciu Benedykta XVI”, w *Towarzystwo Naukowe Księży Jezuitów w Krakowie. Prace 1950-2008*, red. Robert Janusz (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2008), 281-282.

okazuje się w rzeczywistości irracjonalny, ponieważ pociąga za sobą odrzucenie sensu i wartości. „Nieprzypadkowo zamknięcie się na transcendencję zderza się z trudnością myślenia, jak z nicości wyłoniło się istnienie oraz jak z przypadku zrodziła się inteligencja”⁴. W kontekście tych pytań i problemów wiara okazuje się wsparciem dla rozumu, który bez wiary skazany byłby na zagubienie w iluzji własnej wszechmocy⁵. Chrześcijańska wiara w Boga oznacza decyzję za prymatem Logosu i opowiedzenie się za tym, że myśl i sens nie są tylko przypadkowym, ubocznym produktem bytu⁶.

W obliczu konieczności podjęcia decyzji pomiędzy dwiema kategoriami racjonalności, życie zakonne jest świadectwem egzystowania według pierwszej z nich: opowiada się za rozumem otwartym na transcendencję, ponieważ w przeciwnym wypadku nie miałoby ono żadnego sensu ani racji bytu. Życie konsekrowane istnieje, ponieważ Bóg Stwórca jest Tym, do którego należy cały Wszechświat i jedynie Jemu samemu należy się chwała i uwielbienie. Dzięki jednoznaczemu i widocznemu pierwszeństwu, które zakonnicy przyznają w swoim życiu Bogu, pełnią unikalną rolę wobec świata i współczesnego człowieka, pokazując, jak nie zamykać racjonalności w ciasnych granicach immanencji naturalnego człowieczeństwa. Benedykt XVI, zwracając się do zakonników, stwierdza: „Prymat Boga w życiu konsekrowanym czyni dzisiejsze czasy czasem łaski. Doświadczenie modlitwy i kontemplacji czyni osoby konsekrowane świadkami zdolnymi do proponowania wiary w świecie, poszukującym sensu swego istnienia, często pozbawionym nadziei i niepewnym wobec przyszłości”⁷. Zdaniem papieża, wobec licznych wyzwań stojących przed Europą i światem, trzeba bardziej docenić bogactwo życia konsekrowanego, jakie ze sobą niesie wartość odnosząca się do bycia znakiem Absolutu.

Według Benedykta XVI każdy człowiek zostaje doprowadzony do wyboru definitywnego i nieuniknionego oraz postawiony wobec alternatywy wykluczającej: albo Bóg jest, albo Go nie ma – czyli – za Logosem lub przeciw Niemu⁸. Prawda o Logosie – stwórczym Rozumie – jest wyraźnie ukazana w Piśmie Świętym. W Prologu Ewangelii według św. Jana znaj-

⁴ Benedykt XVI, *Encyklika »Caritas in veritate«* (Watykan, 2009) [dalej skrót: CV], nr 74.

⁵ Tamże.

⁶ Joseph Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, tłum. Zofia Włódkowa, (Kraków: Wydawnictwo Znak, 1996), 140.

⁷ Benedykt XVI, „Przesłanie do osób konsekrowanych Europy na zakończenie XII Zebrania plenarnego Unii Konferencji Przełożonych Wyższych Europy”, Fatima 6-12 II 2006, *Wiadomości KAI*, 19 III 2006: 27; zob. także: Tenże, „Homilia podczas Nieszporów w święto Ofiarowania Pańskiego: Życie konsekrowane świadectwem umiłowania Ewangelii”, OR nr 3 (2011): 27; Tenże, „Przesłanie z okazji XXVI Kapituły Generalnej Salezjanów”, w *Benedykt XVI do osób konsekrowanych*, red. Marek Saj (Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009) [dalej skrót: BdOK], 225.

⁸ Tenże, „Modlitwa niedzielną z Papieżem: Wiara i rozum”, OR nr 4 (2007): 55.

duje się odniesienie do Boskiego Logosu: „wszystko przez nie się stało, a bez Niego nic się nie stało, [z tego], co się stało” (J 1,3)⁹. Natomiast autor Listu do Hebrajczyków napisał, że „przez wiarę poznajemy, że słowem Boga wszechświat został tak stworzony, iż to, co widzimy, powstało nie z rzeczy widzialnych” (Hbr 11,3). Słowa Pisma Świętego ukazują, że „nic nie jest owocem irracjonalnego przypadku, ale wszystko istnieje, bo tak chciał Bóg, bo to należy do Jego planu”¹⁰. Patrząc w świetle tej prawdy, można dostrzec, że „stworzenie rodzi się z Logosu i nosi niezatarty ślad stwórczego Rozumu, który wprowadza ład i kieruje”¹¹. Logos daje początek wszystkiemu, co stworzone.

Benedykt XVI stwierdza: „Albo się uznaje pierwszeństwo rozumu, stwórczego Rozumu, będącego u początku wszystkiego i będącego zasadą wszystkiego (...), albo też przyznaje się priorytet elementowi irracjonalnemu, skutkiem czego wszystko, co dzieje się na naszej ziemi i w naszym życiu, byłoby jedynie przypadkowe, marginalne, byłoby irracjonalnym wytworem – rozum byłby wytworem irracjonalności”¹². Chrześcijaństwo wybiera racjonalność, pierwszeństwo rozumu. Natomiast, począwszy od epoki oświecenia, przynajmniej część świata naukowego trudzi się z uporem, aby znaleźć taką interpretację świata, w której Bóg byłby zbyteczny – co w konsekwencji oznaczałoby, iż Bóg stał się niepotrzebny w życiu człowieka. Wielokrotnie przypuszczano, że już udało się wyrugować Pana Boga, lecz za każdym razem usiłowania te okazywały się niepowodzeniami. Papież komentuje te nieudane próby następująco: „Bez Boga coś się nie zgadza w człowieku, coś się nie zgadza w świecie, w całym wszechświecie”¹³.

W tym kontekście istotna jest kwestia świadectwa osób konsekrowanych, które w swoim życiu dają absolutne pierwszeństwo Bogu. Prymat Boga, w rozumieniu Benedykta XVI, jest bowiem czymś dobitnie egzystencjalnym, mającym decydujący wpływ na życie, jego kształt i kierunek, porządkującym je i wydającym owoce w przestrzeni międzyludzkiej¹⁴. „Bez Boga człowiek nie wie, dokąd zmierza, i nie potrafi zrozumieć nawet tego, kim jest”¹⁵. Natomiast każda wspólnota życia konsekrowanego, każdy klasztor „jako duchowa oaza ukazuje współczesnemu światu rzecz najważniejszą, co więcej, decydującą: istnieje ostateczna racja, dla której

⁹ Prolog Ewangelii według św. Jana „zawiera syntezę całej wiary chrześcijańskiej” (Benedykt XVI, *Adhortacja »Verbum Domini«* (Watykan, 2010) [dalej skrót: VD], nr 5); zob. także: Jerzy Szymik, *Theologia Benedicta*, t. 2., (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2012), 33-34.

¹⁰ VD 8.

¹¹ Tamże.

¹² Benedykt XVI, „Modlitwa niedzielna z Papieżem: Wiara i rozum”, 55.

¹³ Tenże, „Homilia w Ratyzbonie: Nasza podstawowa decyzja – wierzymy w Boga”, OR nr 11 (2006): 24.

¹⁴ Jerzy Szymik, *Theologia Benedicta*, t. 1 (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2010), 163.

¹⁵ CV 78.

warto żyć, to znaczy Bóg i Jego niezgłębiona miłość¹⁶. Papież wskazuje osobom zakonnym, że wiara, działająca w duchu miłości, jest prawdziwym antidotum na mentalność nihilistyczną, która w dzisiejszej epoce wywiera coraz większy wpływ na świat¹⁷. Egzystencja osób konsekrowanych stanowi w pewnym sensie pośrednią odpowiedź na pytania, które papież stawia w encyklice *Spe salvi*: „Kiedy (...) rozum prawdziwie panuje? Kiedy odłączył się od Boga? Kiedy stał się ślepy na Boga?”¹⁸. Osoby konsekrowane, dając absolutne pierwszeństwo Wszechmogącemu, sprzeciwiają się każdemu „pomniejszaniu racjonalności”¹⁹.

Racjonalność – jak ją definiuje Benedykt XVI – to kierowanie się „rozumem otwartym na zagadnienie prawdy i na wielkie wartości wpisane w sam byt, więc otwartym na transcendencję, na Boga”²⁰. Papież pokazuje, że zasadniczą prawdą wiary i jednocześnie rozumu, jest to, że „Boski Logos, odwieczny rozum, stoi u początków wszechświata i w Chrystusie zjednoczył się na zawsze z ludzkością, ze światem i z dziejami”²¹. Zaznacza zarazem, że zakonnicy, ukazując sobą pierwszeństwo Boga, przekazują równocześnie coś najbardziej fundamentalnego, oczekiwanego i upragnionego w obecnych czasach: podają podstawę i kierunek odpowiedzi na najgłębsze pytania ludzkie, które pozostawione bez odpowiedzi utrzymują człowieka w pustce egzystencjalnej i stanowią ograniczenie pola jego racjonalności. Ten, kto zamyka się na Absolut, nie daje sobie szansy poszerzenia własnych horyzontów racjonalności. Dlatego zadaniem osób konsekrowanych jest bycie świadkiem przemieniającej obecności Boga w coraz bardziej zdezorientowanym i chaotycznym świecie, „w świecie, w którym wyraźne i określone kolory zostały zastąpione przez odcienie”²². Przykład życia całkowicie oddanego Bogu jest dla współczesnego człowieka – często niemogącego znaleźć pomocy w niepokojącym poszukiwaniu tego, co najbardziej zasadnicze dla każdej samoświadomej istoty ludzkiej – pomocą w odnalezieniu racjonalności otwartej na Boga.

Benedykt XVI wyraża przekonanie, że „istotny wkład, jakiego Kościół oczekuje od życia konsekrowanego, dotyczy o wiele bardziej porządku bycia niż działania”²³. Istnienie osób całkowicie poświęconych Panu jest dla

¹⁶ Benedykt XVI, „Modlitwa niedzielną z Papieżem: Nie lękajmy się przyszłości”, w BdOK, 172.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Benedykt XVI, *Encyklika »Spe salvi«* (Watykan, 2007), nr 23.

¹⁹ CV 66.

²⁰ Benedykt XVI, „Do pracowników i studentów Katolickiego Uniwersytetu Sacro Cuore: W poszukiwaniu prawdy o Bogu, człowieku i świecie”, OR nr 3 (2006): 32.

²¹ Tamże.

²² Benedykt XVI, „Przemówienie do wyższych przełożonych żeńskich i męskich zgromadzeń zakonnych i instytutów świeckich: Bądźcie wiarygodnym i jasnym znakiem Ewangelii”, w BdOK, 68.

²³ Tenże, *Adhortacja »Sacramentum caritatis«* (Watykan, 2009), nr 81.

wszystkich ludzi faktycznym wezwaniem do „poszerzania przestrzeni własnej racjonalności”²⁴. Benedykt XVI pokazuje, że w dzisiejszych czasach, w których doświadcza się wielkiej nieobecności Boga, przyznawanie prymatu Wszechmogącemu przez osoby konsekrowane ma ogromne znaczenie: „Pierwszym i najwyższym dążeniem zakonników powinno być świadczenie o tym, że Boga należy słuchać i miłować z całego serca, z całej duszy, ze wszystkich sił, dając Mu pierwszeństwo przed wszystkimi innymi osobami i rzeczami”²⁵. Papież zauważa, że ci, którzy są oddani Bogu na własność, staną się czytelnymi znakami prymatu Boga, jeśli nie będą bali się ukazywać, także na zewnątrz, swojej tożsamości. Każdy klasztor i dom zakonny powinien być miejscem „preferencji Boga”²⁶. Świadczenie o prymacie Wszechmogącego jest zarazem oznajmianiem Jego miłującej obecności. Osoba konsekrowana, uznając w swoim życiu absolutny prymat Boga, może realnie odpowiedzieć na prawdziwe potrzeby człowieka, który – stworzony na obraz i podobieństwo Boże – jest zdolny i powołany do otwierania swego rozumu na światło Logosu oraz do wejścia na drogę racjonalności przekraczającej granice immanencji. Zakonnicy, uznając prymat Rozumu Bożego, chronią tym samym ludzki rozum przed pychą i przed absurdem irracjonalności.

2. Logos Wcielony – centrum życia osób konsekrowanych

Wizja racjonalności Benedykta XVI odwołuje się do spostrzeżenia, że wspaniałe możliwości ludzkiego rozumu doprowadzają człowieka do stwierdzenia, że istnieje stwórca Rozum, Logos. Logos zaś jest nie tylko pierwotnym, odwiecznym Rozumem, lecz jest właśnie Miłością, Wcieloną Miłością dającą Siebie, w Jezusie Chrystusie łączącą Boga i człowieka, wieczność i czas, Ducha i materię. Papież stwierdza: „Bóg, w którego wierzymy, jest Bogiem rozumu – takiego jednak rozumu, który na pewno nie jest tylko naturalną matematyką wszechświata, ale który stanowi jedność z miłością i dobrem”²⁷. Chrześcijaństwo – oprócz przyznania priorytetu rozumowi przed irracjonalnością – głosi, że wielkiej Inteligencji, stojącej za wszystkim, można zaufać. Na tych podstawach staje się możliwe poszerzenie pola racjonalności, aby na nowo otworzyć ją na większe pytania o prawdę i dobro²⁸.

²⁴ VD 36; Benedykt XVI, „Do uczestników VI Europejskiego Sympozjum Nauczycieli Akademickich: Wróćmy do filozofii, by lepiej zrozumieć współczesność”, OR nr 7-8 (2008): 20.

²⁵ Tenże, „Przemówienie do osób konsekrowanych diecezji rzymskiej: Kościół i świat potrzebują Waszego świadectwa”, w BdOK, 44.

²⁶ Tenże, „Przemówienie w opactwie cystersów w Heiligenkreuz: Niczego nad służbę Bożą nie przedkładać”, w BdOK, 164.

²⁷ Tenże, *Pielgrzymka Benedykta XVI do Polski, 25-28.05.2006. Przemówienia i homilie* (Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM, 2006), 86.

²⁸ Tenże, „Pastoral Visit of His Holiness Benedict XVI to Verona on the Occasion of the Fourth National Ecclesial Convention. Verona 19 October 2006”, dostęp 19 grudnia, 2019,

W człowieku istnieje jasne i głębokie pragnienie Boga, który nie jest tylko „rozumem matematycznym”, ale jest każdemu bliską Miłością – Miłością zjednoczoną z naturą ludzką i równocześnie obdarzającą istnieniem. „Rzeczywiście potrzebujemy Boga, który stał się człowiekiem i który nam pokazuje, że (...) ten pierwotny rozum jest również Miłością”²⁹. Logos, stwórczy Rozum, właśnie w Jezusie Chrystusie przyjął ludzkie ciało. Jezus Chrystus „połączył w sobie Boga i człowieka, wieczność i czas, ducha i materię”³⁰. Chrystus, Boski Logos, to Światło, źródło życia, stwórczy Rozum³¹. Natomiast ludzki rozum, jak zaznacza papież, niezbędnie potrzebuje Logosu, od którego pochodzi, który prowadzi człowieka i stanowi jego światło³². W jednym ze swoich rozważań Benedykt XVI zachęca, a nawet przynagla: „niezwłocznie trzeba w nowy sposób odkryć ludzką racjonalność, otwartą na światło Boskiego Logosu i Jego doskonałe objawienie, czyli Jezusa Chrystusa, Syna Bożego, który stał się człowiekiem”³³. Nierozwijanie bowiem ludzkiej rozumności otrzymanej od Stwórcy byłoby nieracjonalnym marnowaniem Bożego daru miłości.

„Bóg czyni siebie małym, by wyniosłemu człowiekowi przywrócić właściwą miarę. Prawo bycia małym stanowi, można rzec, podstawowy wzorzec boskiego działania. Ukazuje nam coś z istoty Boga, a także z naszej własnej istoty. O tyle też zawiera w sobie wzniosłą logikę i wskazuje na prawdę”³⁴. Benedykt XVI zwraca uwagę na Boską logikę, zgodnie z którą Logos stał się Dzieckiem, Niemowlęciem. Zauważa, że Bóg jest tak nieskończenie wielki, iż może się stać tak mały³⁵. Stwierdza ponadto: „Wcielenie Jezusa jest ukierunkowane na ofiarowanie siebie samego za ludzi, a to z kolei na Zmartwychwstanie; gdyby było inaczej, chrześcijaństwo nie byłoby prawdziwe”³⁶.

Rozważając prawdę o Jezusie Chrystusie, Logosie Wcielonym, warto spojrzeć na znaczenie osób konsekrowanych, których egzystencja całkowicie poświęcona jest naśladowaniu Zbawiciela poprzez rady ewangeliczne oraz stanowi odpowiedź na wezwanie do wyłącznej miłości Jezusa i służby

http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2006/october/documents/hf_ben-xvi_spe_20061019_convegno-verona.html

²⁹ Tenże, „Spotkania z młodzieżą Rzymu i Lacjum na placu św. Piotra”, OR nr 6-7 (2006): 51.

³⁰ Tenże, „Do pracowników i studentów Katolickiego Uniwersytetu Sacro Cuore”, 32.

³¹ Tenże, „Bożonarodzeniowe Orędzie *Urbi et Orbi*: Chrystus rozpoczyna święty dzień, który nie zna zachodu”, OR nr 2 (2008), 19.

³² Tenże, „Spotkanie z kardynałami, biskupami i pracownikami Kurii Rzymskiej: Otwórzmy się”, 43.

³³ Tenże, „Modlitwa niedzielna z Papieżem: Wiara i rozum”, 55.

³⁴ J. Ratzinger/Benedykt XVI, *Bóg i świat: wiara i życie w dzisiejszych czasach* [rozm. P. Seewald], tłum. Grzegorz Sowiński (Kraków: Znak, 2001), 197.

³⁵ Tamże, s. 27; Jerzy Szymik, *Theologia Benedicta*, t. 2, 33-46.

³⁶ J. Ratzinger/Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Część 2: Od wjazdu do Jerozolimy do Zmartwychwstania*, tłum. Wiesław Szymona (Kielce: Wydawnictwo Jedność, 2011), 117.

Jemu w Kościele. Życie zakonne jest świadectwem odnalezienia Chrystusa jako Logosu i Prawdy, którą można nie tylko poznać, ale całkowicie powierzyć Jej samego siebie. Stanowi zarazem zapewnienie, że w wierze chrześcijańskiej ujawnia się to, co rozumne³⁷. Ma charakter chrystocentryczny i chrystoformiczny. Dla osób oddanych Bogu na własność Chrystus musi być najważniejszy. Bez przyznania Zbawicielowi nadrzędnego miejsca i uczynienia Go jedynym Mistrzem życie konsekrowane traci swoje znaczenie i staje się pustą formą bez żadnej wartości. Benedykt XVI przypomina tę prawdę osobom poświęconym Bogu, przywołując słowa Jezusa, zgodnie z którymi odnajduje samego siebie tylko ten, kto traci swoje życie (zob. Mk 8,34 n; J 12,25). Zaznacza, że konieczne jest nie tylko powierzenie siebie, ale także zatracenie siebie w Chrystusie i dla Niego. Bóg, któremu można zawierzyć, to Bóg, który stał się konkretny i bliski w Jezusie Chrystusie, Logosie Wcielonym³⁸.

Papież wielokrotnie zachęca osoby konsekrowane, by przyjęły jako swoje własne, znane, programowe motto św. Benedykta: „Niczego nie przedkładać nad miłość Chrystusa”³⁹. Jedynie chrystocentryczne zorientowanie życia osób konsekrowanych sprawia, że jest ono sensowne, otwarte na pełne możliwości rozumu człowieka i wypełnione nadzieją. Benedykt XVI zwraca się do zakonników: „Nasze światło, nasza prawda, nasz cel, nasze zaspokojenie, nasze życie – wszystko to nie jest doktryną religijną, ale osobą: Jezusem Chrystusem. Z większą mocą niż nasza zdolność szukania i pragnienia Boga już wcześniej byliśmy poszukiwani i upragnieni, co więcej – odnalezieni i odkupieni przez Niego! Spojrzenie ludzi wszystkich czasów i narodów, wszystkich filozofii, religii i kultur napotyka w końcu szeroko otwarte oczy Syna Bożego ukrzyżowanego i zmartwychwstałego. Jego otwarte serce jest pełnią miłości. Oczy Chrystusa są wzrokiem Boga, który kocha”⁴⁰. Papież przekonuje, że życie konsekrowane ma sens i wartość jedynie w odniesieniu do Logosu Wcielonego, Jezusa Chrystusa, i ponadto, gdy On – i tylko On – jest w centrum.

3. Rady ewangeliczne drogą naśladowania Logosu Wcielonego i przekroczeniem logiki czysto ludzkiej

Osoby konsekrowane, patrząc na Chrystusa, Logosa Wcielonego, pragną w coraz większym stopniu podzielać uczucia Jezusa i przyswajać sobie

³⁷ Aidan Nichols, *Mysł Benedykta XVI. Wprowadzenie do myśli teologicznej Josepha Ratzingera*, tłum. Dorota Chabrajska (Kraków: Wydawnictwo Salwator, 2006), 334.

³⁸ Benedykt XVI, „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów w Marizell: Isć za Chrystusem znaczy przyswajać sobie Jego styl życia”, w BdOK, 155.

³⁹ Zob. np. Tenże, „Przemówienie do osób konsekrowanych diecezji rzymskiej: Kościół i świat”, 44.

⁴⁰ Tenże, „Przemówienie w opactwie cystersów w Heiligenkreuz”, 161.

Jego styl życia. Chcą więc praktykować w swym życiu trzy kluczowe wartości, które Kościół odkrył jako widoczne w zasadniczej postawie Jezusa. Te charakterystyczne elementy to rady ewangeliczne: czystość, ubóstwo i posłuszeństwo – są one decydującymi wyznacznikami życia będącego radykalnym pójściem za Chrystusem⁴¹. Rady ewangeliczne są zrozumiałe jedynie w świetle wiary, tylko według logiki ewangelicznej – w odniesieniu do Logosu Wcielonego. Pozostają zaś poza zasięgiem logiki tego świata, poza możliwościami pojmowania opartego na rozumie zamkniętym na transcendencję. Co więcej, praktyka czystości, ubóstwa i posłuszeństwa znajduje się w widocznej opozycji do niektórych współczesnych kryteriów racjonalności, na które zwraca uwagę papież.

Zdaniem Benedykta XVI dzisiejsze różne spojrzenia na racjonalność wiążą się z przyjmowaniem odmiennych jej kryteriów. Według papieża jednym z najpowszechniej uznawanych obecnie wyznaczników racjonalności jest możliwość udowodnienia czegoś na drodze eksperymentalnej. Na pogląd ten, nawiązujący wprost do empiryzmu, zwraca uwagę wielokrotnie w różnych wypowiedziach i rozważaniach. Zauważa realne niebezpieczeństwo postawy wyływającej ze wspomnianego stanowiska, gdyż zgodnie z nim fundamentalne kwestie dotyczące człowieka, życia, śmierci zostają wyrzucone poza obszar racjonalności (znajdują się pośród tego, co subiektywne). Papież stwierdza: „W konsekwencji znika ostatecznie (...) zagadnienie prawdy i dobra, a zastępuje je kwestia dokonania czegoś”⁴². Kiedy za racjonalne uważa się tylko to, co można zbadać doświadczalnie i co jest wymierne, nakłada się na rozum ścisłe ramy, jarzmo, które degeneruje go⁴³. Wobec tego – aby uwolnić rozum od zbyt ciasnych więzów i poszerzyć horyzont racjonalności – koniecznym jest postawienie pytania dotyczącego prawdy. Właśnie zagadnienie prawdy, której pragnienie należy do natury człowieka, powinno być wysuwane na naczelne miejsce. Benedykt XVI zauważa, że: „tendencja do uważania za prawdziwe tylko tego, co jest doświadczalne, ogranicza ludzki rozum i prowadzi do poważnej schizofrenii, dziś już oczywistej, która sprawia, że racjonalizm współlistnieje z materializmem, a najnowocześniejsza technologia z niepohamowanym instynktem”⁴⁴. Papież zdecydowanie sprzeciwia się narzuceniu ograniczenia „rozumu do tego tylko, co jest doświadczalnie sprawdzalne”⁴⁵ oraz różnym

⁴¹ Tenże, „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów w Mariazell”, 150-151.

⁴² Tenże, „Do pracowników i studentów Katolickiego Uniwersytetu Sacro Cuore”, 32.

⁴³ Tenże, „Do uczestników kongresu diecezji Rzymu: Radość płynąca z wiary i wychowania młodych pokoleń”, OR nr 12 (2006): 13-16.

⁴⁴ Tenże, „Modlitwa niedzielna z Papieżem: Wiara i rozum”, 55.

⁴⁵ Tenże, „Wykład na uniwersytecie w Ratyźbonie: Wiara, rozum i uniwersytet – wspomnienia i refleksje”, OR 11 (2006): 29.

formom empiryzmu⁴⁶. Kryterium uznawania za racjonalnie tego, co jest doświadczalnie sprawdzalne, samo jest doświadczalnie niesprawdzalne, a więc jest sprzeczne z zakładanym typem racjonalności.

Innym, równie groźnym, współczesnym kryterium racjonalności jest – zdaniem Benedykta XVI – utylitaryzm. Charakteryzując problemy społeczeństwa zachodniego, papież zwraca uwagę na postawę – poniekąd paradoksalną – polegającą, z jednej strony, na uznaniu wielkości wiedzy i potęgi człowieka, a z drugiej, na poddawaniu się rezygnacji wobec zagadnienia prawdy. Postawa ta prowadzi do tego, iż: „rozum (...) ulega naciskom interesów i powabom użyteczności, zmuszony do uznania jej za ostateczne kryterium”⁴⁷. Podejście utylitarystyczne stanowi zatem następstwo rozdwojonej sytuacji – wobec wewnętrznych niejasności, a nawet sprzeczności, człowiek wybiera użyteczność jako wartość nadającą kierunek i zwrot jego działaniom. Według Benedykta XVI, sprowadzanie rozumu do czynnika poszukującego praktycznych, funkcjonalnych czy wygodnych rozwiązań jest realnym niebezpieczeństwem świata zachodniego⁴⁸. Papież zaznacza, że równie niebezpieczny jest panujący tam racjonalizm, który „zamyka się w sobie i uważa naukę za jedyny możliwy model poznania”⁴⁹. Krytykuje taką postawę, pokazując, że prowadzi ona do uznania za subiektywne wszystkiego, co wymyka się żądanym przez człowieka wymaganiom. Przeciwwstawiając się tym tendencjom, ukazuje, na czym z pewnością nie polega rola rozumu⁵⁰. Uważanie nauki za jedyne kryterium racjonalności jest typem wiary, nie zaś zakładanej racjonalności.

Praktyka czystości, ubóstwa i posłuszeństwa w życiu zakonnym jest wyrazem wyboru racjonalności nie tylko otwartej na transcendencję, ale ponadto opartej na Logosie Wcielonym. Osoby konsekrowane rozumieją i doświadczają, że „ślubowanie rad ewangelicznych jest najlepszą drogą do życia miłością Chrystusa”⁵¹. Odkrywają głęboki sens czystości ze względu na królestwo Boże, ponieważ patrzą na Logosa Wcielonego, na Chrystusa, którego życie było ukierunkowane dwojako: na Ojca i na zbawienie ludzi. Próbuje wnikać w uczucia Jezusa, w Jego życie w pełnej komunii z żywym Bogiem Ojcem oraz w czystej bliskości z ludźmi, w Jego bycie bez reszty do ich dyspozycji w Duchu Miłości: „nie ma w Jego życiu ani jednej chwili, w której w Jego postępowaniu wobec ludzi można by zauważyć jakiś ślad

⁴⁶ Pagacz, *Racjonalność w ujęciu Benedykta XVI*, 282-283.

⁴⁷ Benedykt XVI, „Przemówienie do profesorów i studentów Uniwersytetu La Sapienza”, 16.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Benedykt XVI, „Spotkanie z duchowieństwem diecezji Aosta”, OR nr 10 (2005): 36.

⁵⁰ Pagacz, *Racjonalność w ujęciu Benedykta XVI*, 283-284.

⁵¹ Benedykt XVI, „Przemówienie do wspólnoty franciszkańskiej w Alwerni: Na górze, gdzie miłość ukrzyżowana rani i porywa”, OR nr 6 (2012): 10.

osobistego interesu lub egoizmu⁵². Tym samym osoby konsekrowane zdecydowanie dystansują się od takiego spojrzenia na rozum, które za kryterium racjonalności uważa szukanie własnej wygody, kierowanie się jedynie wyznacznikiem praktyczności, użyteczności i dobrego funkcjonowania.

Benedykt XVI ukazuje znaczenie ślubu czystości, zwłaszcza w kontekście mentalności dzisiejszego świata, dla którego ten sposób życia często wydaje się nielogiczny i nierealny. Trwanie w dziewictwie jest paradoksem dla wielu współczesnych, którzy nie potrafią zrozumieć porządku płynącego z prymatu wiary, nadziei i miłości, którzy nie są w stanie pojąć, czym jest całkowita przynależność do Boskiego Oblubieńca. Papież pisze: „Konsekrowane dziewictwo nie mieści się w logice tego świata. Jest to najbardziej «irracjonalny» spośród paradoksów chrześcijańskich, i nie wszyscy mogą go pojąć i nim żyć (zob. Mt 19,11-12). Prowadzić życie w czystości znaczy również wyrzec się zwracania na siebie uwagi, żyć powściągliwie i skromnie⁵³. Osoby konsekrowane rezygnują z rzeczy dobrych: rozporządzania własnym życiem i założenia rodziny, aby uzyskać wewnętrzną wolność konieczną do bezgranicznego oddania siebie Chrystusowi i Jego królestwu⁵⁴. Dają więc świadectwo wyboru racjonalności, w której centrum stoi Logos Wcielony. Pokazują, że miłość Boża daje moc nie tylko do wyboru tego, co słuszne i logiczne, ale do przedkładania tego, co najistotniejsze, nad to, co powinno być podporządkowane pierwszeństwu Boga, stwórczego Rozumu.

Wobec tego papież Benedykt XVI apeluje do osób zakonnych: „Kościół potrzebuje waszego świadectwa, potrzebuje życia konsekrowanego, które z odwagą i w sposób twórczy podejmuje wyzwania naszych czasów. Wobec szerzenia się hedonizmu, od was oczekuje się odważnego świadectwa czystości, będącej wyrazem serca znającego piękno i cenę Bożej miłości⁵⁵. Ślub czystości nie pozbawia jednak osób konsekrowanych głębokich relacji międzypersonalnych ani nie sprawia, że zakonnicy je lekceważą. Życie w dziewictwie dla królestwa Bożego stanowi „intensywną relację⁵⁶, która przede wszystkim jest więzią z żywym Chrystusem, a zarazem więzią

⁵² Tenże, „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów w Mariazell”, 152.

⁵³ Tenże, „Przemówienie do wyższych przełożonych żeńskich i męskich zgromadzeń zakonnych i instytutów świeckich: Bądźcie”, 71.

⁵⁴ Tenże, „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów na Jasnej Górze: Maryja uczy nas wytrwałości w wierze”, w BdOK, 77-78; Pagacz, *Życie konsekrowane znakiem nadziei dla współczesnego świata w nauczaniu Kościoła od Soboru Watykańskiego II* (Kraków: Wydawnictwo Salwator, 2019), 281-282.

⁵⁵ Benedykt XVI, „Przemówienie do osób konsekrowanych diecezji rzymskiej: Kościół i świat”, 46.

⁵⁶ Tenże, „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów w Mariazell”, 153.

z Ojcem Niebieskim. Zaangażowanie na rzecz królestwa Bożego wyraża się w służbie braciom i siostram, a więc niesie ze sobą także konieczność wchodzenia w głębokie i dojrzałe relacje międzyludzkie, które dla każdej osoby są darem, a do których uzdalnia Bóg, poszerzając serca Jemu oddanych. Osoby zakonne wybierają życie bezinteresowną miłością do Boga oraz bliźnich, przez co wnoszą znaczący wkład w dzisiejszy świat, który nie umie czekać, który niejednokrotnie daje się zdominować egoizmowi, indywidualizmowi, żądzy konsumpcji i zachłanności⁵⁷. Opowiadają się zarazem za racjonalnością przenikniętą przez tajemnicę Logosu Wcielonego, działającego przez Ducha Świętego w Kościele.

Biorąc pod uwagę kwestię racjonalności, można stwierdzić, że ślub ubóstwa zakonników ma w pewnym sensie podobny charakter, jak ślub czystości, ponieważ cechuje się stanowczym odejściem od kryterium użyteczności i funkcjonalności oraz od gloryfikowania i przeceniania potęgi i wiedzy człowieka. Ewangeliczna praktyka ubóstwa jest udziałem w ubóstwie Jezusa, który, będąc bogaty we wszystkie bogactwa Boga, stał się ubogim ze względu na człowieka (zob. 2 Kor 8,9), ogołocił samego siebie i uniżył się, stając się posłusznym aż do śmierci krzyżowej (zob. Flp 2,7n)⁵⁸. Ślub ubóstwa pokazuje, że osoba konsekrowana chce odwracać się od logiki świata, od zamknięcia i izolacji, a zagłębiać się w mądrość krzyża Chrystusowego.

Osoby zakonne, wybierając ubóstwo ze względu na osobę Jezusa, opowiadają się za logiką opartą na tajemnicy Logosu Wcielonego wbrew rozprzestrzeniającej się dzisiaj mentalności – idą pod prąd tendencjom konsumpcjonistycznym oraz na przekór hedonistycznemu materializmowi. Benedykt XVI wyraźnie ukazuje, jaką rolę pełni ewangeliczne ubóstwo na tle obecnych zjawisk społecznych: „wobec dominującego dziś powszechnie pragnienia pieniądza, waszym skromnym życiem i gotowością służenia najbardziej potrzebującym przypominacie, że Bóg jest prawdziwym bogactwem, które nie niszczy”⁵⁹. Teocentryczny i chrystocentryczny charakter życia konsekrowanego stanowi świadectwo racjonalności otwartej na Logos, opartej na rozumie i wierze. Bogactwo Boga to Jego Istnienie, dlatego zakonnicy bardziej cenią bycie i trwanie w łasce Bożej niż posiadanie rzeczy światowych.

Ślub ubóstwa zakonników sprawia, że mają oni udział w błogosławieństwach ewangelicznych – to włącza ich w grono tych, którzy żyją pierwszym błogosławieństwem⁶⁰, a zarazem wyklucza ze społeczności lu-

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ Tamże, 151; Pagacz, *Życie konsekrowane znakiem nadziei*, 298-299.

⁵⁹ Benedykt XVI, „Przemówienie do osób konsekrowanych diecezji rzymskiej: Kościół i świat”, 46.

⁶⁰ Tenże, „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów w Mariazell”, 151.

dzi, którzy kierują się jedynie logiką czysto ziemską, zamkniętą na światło wiary i na prawdę płynącą z tajemnicy Logosu Wcielonego. Największą i niezastąpioną mądrością, o której osoby konsekrowane mogą świadczyć wobec innych, jest nieskończone bogactwo Boga, które ukryte jest w ubóstwie samego Chrystusa. Bogactwo Boga, Jego Bóstwa jest niewyrażalne w żadnej z rzeczy tego świata, w żadnym dobru stworzonym – tylko ubo-
dzy w duchu, poprzez wiarę, są w stanie je pojąć, gdyż wyraża się ono jedynie w prawdziwym ubóstwie. W osobach konsekrowanych po części spełnia się to, co w sposób całkowity i pełny objawiło się w Jezusie Chrystusie – Nauczycielu i Rzeczniku zbawczego ubóstwa ubogającego.

Papież Benedykt XVI, wskazując, czym ma owocować ewangeliczna rada ubóstwa, wzywa osoby zakonne: „Biorąc przykład z Chrystusa, bądźcie posłuszni miłości, łagodni i miłosierni, zdolni iść drogami świata, czyniąc jedynie dobro. W centrum waszego życia stawiajcie błogosławieństwa, abyście przecząc w ten sposób ludzkiej logice, dawali wyraz bezwarunkowego zaufania do Boga, który chce, by człowiek był szczęśliwy. Kościół potrzebuje was, aby wypełnić swoją misję (...). Przynosiście owoc autentycznej wiary, pisząc je dziełami podyktowanymi wyobraźnią miłosierdzia”⁶¹. Zakonnicy – jako ci, którzy żyją błogosławieństwami i mają w nich udział – niosą ze sobą szczególne przesłanie racjonalności opartej na mądrości Bożej i na Logosie Wcielonym. Przez własne ubóstwo (materialne i duchowe) pokonują racjonalność zamkniętą na transcendencję oraz ubogającą drugich przede wszystkim duchowo, gdyż dają świadectwo o nieskończonym bogactwie Boga, który przez działanie łaski może stworzyć w człowieku źródło ubogacania innych, przekraczające wszelkie rzeczy stworzone.

Benedykt XVI zaznacza, że wśród ludzi, dla których liczą się sukces, pieniądze, dobrobyt, wydajność i skuteczność, osoby konsekrowane są powołane, by ich życie było naznaczone słabością maluczkich, współczuciem dla tych, którzy pozbawieni są głosu, aby w ten sposób mogło stawać się ewangelicznym znakiem sprzeciwu. Tym zaś, co pozwala rozpoznać mądrość słabości, jest wiara⁶². Osoby konsekrowane – wbrew logice czysto ludzkiej, która ceni siłę i bogactwo – są wezwane, by być z biednymi, słabymi i potrzebującymi. Przez swój styl życia dają świadectwo zawierzenia Bogu i mówią o trosce stwórczego Rozumu wobec wszystkich stworzeń. Ubóstwo ewangeliczne, aby było wyrazem racjonalności opartej na Logosie, musi być przeżywane na wzór Chrystusa. Zakonnik ma stawać się wewnętrznie wolny i otwarty na bliźniego. Ewangelia jednoznacznie przeko-

⁶¹ Tenże, „Przemówienie podczas Międzynarodowego Sympozjum Instytutów Świeckich: Bądźcie w świecie ewangelicznym zaczynem”, w BdOK, 111-112.

⁶² Tenże, „Homilia podczas Mszy św. w święto Ofiarowania Pańskiego: Wiara potrafi rozpoznać mądrość słabości”, OR nr 3-4 (2013): 20.

nuje, że Bóg jest zawsze z ubogimi, dlatego każdy chrześcijanin kierujący się logiką wiary i rozumu ma dostrzegać w nich Chrystusa, czekającego na zaangażowanie człowieka⁶³.

Świadectwo racjonalności, która otwiera ludzki rozum na światło Logosu, stwórczego Rozumu, stanowi w sposób szczególny ślub posłuszeństwa osób zakonnych. Jest on wyrazem wiary⁶⁴ oraz wiąże wolę człowieka z wolą Boga. Benedykt XVI przekonuje, że ewangeliczna rada posłuszeństwa w żadnym wypadku nie jest irracjonalna. Ponadto chrześcijanie przez wszystkie wieki „doświadczali tego, że zdając się na wolę Ojca, nie gubią się, lecz znajdują w ten sposób drogę do głębokiej tożsamości oraz wewnętrznej wolności”⁶⁵. Patrząc na Jezusa, Logosa Wcielonego, odkrywali, że człowiek odnajduje się w pełni wtedy, gdy bezinteresownie oddaje swą wolę Bogu. Paradoksalnie prawdziwa wolność, mądrość i rozumność wzrasta w miarę, jak człowiek pozwoli, by wiązało go posłuszeństwo motywowane wiarą, nadzieją i miłością do Logosu, mające w Nim fundament. Słuchanie Boga, poszukiwanie Jego woli i odpowiadanie na nią nie ma nic wspólnego z nielogicznością, pomniejszeniem roli rozumu, zewnętrznym przymusem czy zniewoleniem. Przeciwnie, tylko ten, kto pełni wolę Bożą, jest w stanie poznać, czym jest prawdziwa wolność, odkryć własną tożsamość i pełnię możliwości własnego rozumu⁶⁶. Wola Boża jest wolą miłości Tego, który daje rozum człowiekowi i najlepiej wie, jak go wykorzystać. Posłuszeństwo Bogu, wyrażające się oddawaniem Mu własnego rozumu, oczyszcza ludzki rozum z działania grzesznego.

Według Benedykta XVI świadectwo mądrego posłuszeństwa miłości jest dzisiaj niezbędne światu, w którym dominujące staje się pragnienie samorealizacji. Logika Ewangelii, z którą utożsamiają się zakonnicy, jest zaś całkowicie odmienna – według niej odnajduje samego siebie tylko ten, kto traci swe życie egoistyczne dla życia w miłowaniu Boga (zob. Mk 8,34; J 12,25). Papież stwierdza: „Bez powierzenia siebie, bez zatrącenia siebie nie można odnaleźć samego siebie, nie ma samorealizacji”⁶⁷. Jednak oddanie siebie samego nie może być skierowane w stronę kogokolwiek czy czegokolwiek, gdyż wtedy byłoby nieracjonalne i nieroztropne. Zatrącenie siebie w kimś lub czymś mniejszym niż Stwórca byłoby wypaczeniem wolności i racjonalności. Rozum ludzki, który nie otwiera się na Prawdę, ulega

⁶³ Tenże, „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów w Mariazell”, 151.

⁶⁴ Tenże, „Orędzie na 50. Światowy Dzień Modlitw o Powołania: Powołania znakiem nadziei opartej na wierze”, OR nr 2 (2013): 5.

⁶⁵ Tenże, „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów w Mariazell”, s. 154.

⁶⁶ Tamże, 154-155.

⁶⁷ Tamże, 155.

degeneracji. Człowiek może całkowicie powierzyć siebie bezpiecznie tylko w ręce Boga. Osoba konsekrowana poprzez ślub posłuszeństwa staje się znakiem wyboru racjonalności opartej na Logosie i wskazuje, że oparcie całego życia na woli Boga jest źródłem spełnienia i prawdziwej mądrości.

Posłuszeństwo etymologicznie oznacza słuchanie: być posłusznym to nadstawiać ucha na coś lub na kogoś⁶⁸. Dzięki tej radzie ewangelicznej osoby konsekrowane kierują swoją duszę ku Temu, który jest Logosem, źródłem najpełniejszej Mądrości, Drogą, Prawdą i Życiem. Pozwalają Bogu, aby On sam oczyszczał ich rozum, wolę, pamięć, pragnienia i uczucia. Benedykt XVI zauważa: „Wobec indywidualizmu i relatywizmu, prowadzących do tego, że człowiek staje się dla siebie jedyną normą, wasze braterskie życie zdolne poddać się kierownictwu, a więc gotowość do posłuszeństwa, potwierdza, że realizację samych siebie składacie w ręce Boga. Jakże nie wyrazić życzenia, żeby kultura rad ewangelicznych, będąca kulturą błogosławieństw, mogła szerzyć się w Kościele, by podtrzymywać życie i świadectwo ludu chrześcijańskiego?”⁶⁹. Osoby konsekrowane, przeciwstawiając się mentalności zamkniętej na transcendencję, są w świecie wyraźnym znakiem Ewangelii i racjonalności otwartej na wiarę. Przez swoją postawę – wskazującą, jak najpełniej wykorzystać możliwości rozumu – dają impuls do przemiany myślenia współczesnego człowieka.

Ewangeliczna rada posłuszeństwa nabiera swego prawdziwego znaczenia w naśladowaniu uległości Jezusa wobec Ojca. Chrystus przez całe życie, od najmłodszych lat spędzonych w Nazarecie w ukryciu aż do chwili śmierci na krzyżu, żył, wsłuchując się w głos Ojca i dostosowując swoje życie do Jego woli. Jezusowe wołanie: „Nie Moja wola, lecz Twoja niech się stanie” powinno być stałym pragnieniem osób oddanych Bogu na własność⁷⁰. Ślub posłuszeństwa zakonnego jest więc postawą synowską, zaufaniem Bogu, że On nie może chcieć niczego innego, jak tylko tego, co najlepsze. Konsekrowani pragną – jako synowie i córki Boga – powierzać siebie w wolności w ręce Ojca. Wiedzą, że Bóg uczyni w nich i przez nich to, co zamierza w sposób najpełniejszy i najdoskonalszy. To przekonanie jest zarazem świadectwem racjonalności otwartej na światło wiary – bez ducha Bożej wiary posłuszeństwo ludzkie byłoby bowiem przejawem ideologii i prowadziłyby do karykatury życia zakonnego.

⁶⁸ Benedykt XVI, „Przemówienie podczas niezapórów w katedrze Notre-Dame w Paryżu: Słowo Boże duszą apostołatu i życia kapłańskiego”, w BdOK, 255-256.

⁶⁹ Tenże, „Przemówienie do osób konsekrowanych diecezji rzymskiej: Kościół i świat”, 46; Pagacz, *Życie konsekrowane znakiem nadziei*, 313.

⁷⁰ Benedykt XVI, „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów w Mariazzell”, 154.

* * *

Analiza nauczania Benedykta XVI doprowadza do wniosku, że życie konsekrowane stanowi świadectwo wyboru racjonalności otwartej na Prawdę i opartej na Logosie Wcielonym. Ten sposób egzystowania umożliwia bowiem niektórym ludziom – powołanym do tego przez Boga i pragnącym otwierać rozum na transcendencję – oddanie się bez reszty Temu, który jedyny godny jest uwielbienia. Życie zakonne charakteryzuje postawa ufne go zawierzenia miłości Boga, Logosu, stwórczego Rozumu, który niczego nie zabiera, lecz daje wszystko. Osoba konsekrowana, całkowicie ukierunkowana na Chrystusa, Logosa Wcielonego, chce przyswajać sobie Jego styl życia, praktykując czystość, ubóstwo i posłuszeństwo. Rady ewangeliczne, przyjęte jako autentyczna reguła życia, otwierają rozum ludzki na światło Logosu, a zarazem umacniają wiarę, nadzieję i miłość⁷¹. Życie całkowicie poświęcone Bogu prowadzi do prawdziwego i właściwego rozwoju zdolności rozumu człowieka i kieruje się wyborem racjonalności zespolonej z wiarą; znajduje się natomiast w opozycji do logiki czysto ludzkiej. Drogą do poszerzania przestrzeni racjonalności jest chrystocentryzm życia konsekrowanego.

178

Ze względu na ograniczoną objętość artykułu i szeroki zakres kwestii dotyczących racjonalności życia konsekrowanego, niniejszy tekst nie obejmuje wszystkich zagadnień, które mogłyby się w nim znaleźć. Można wskazać kilka ważnych tematów, których uwzględnienie i przeanalizowanie byłoby kiedyś wskazane. Do najważniejszych z nich należą: logika Krzyża przejawem najwyższej racjonalności w życiu osób konsekrowanych; modlitwa zakonników jako otwieranie się na Logos i źródło prawdziwej mądrości; apostołstwo osób konsekrowanych głoszeniem „Logosu nadziei”⁷². Omówienie tych zagadnień będzie mogło rzucić pełniejsze światło na kwestię racjonalności w życiu osób konsekrowanych w nauczaniu papieża Benedykta XVI.

⁷¹ Tenże, „Homilia podczas Nieszporów w święto Ofiarowania Pańskiego: Dziękujemy za dar powołania”, OR nr 3 (2012): 26.

⁷² VD 91.

Bibliografia

- Benedykt XVI do osób konsekrowanych*. Redakcja Marek Saj. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.
- Benedykt XVI. *Encyklika »Caritas in veritate«*. Watykan, 2009.
- Benedykt XVI. *Encyklika »Spe salvi«*. Watykan, 2007.
- Benedykt XVI. *Adhortacja »Sacramentum caritatis«*. Watykan, 2009.
- Benedykt XVI. *Adhortacja »Verbum Domini«*. Watykan, 2010.
- Benedykt XVI. „Pastoral Visit of His Holiness Benedict XVI to Verona on the Occasion of the Fourth National Ecclesial Convention. Verona 19 October 2006”, 2019, http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2006/october/documents/hf_ben-xvi_spe_20061019_convegno-verona.html
- Benedykt XVI. „Do pracowników i studentów Katolickiego Uniwersytetu Sacro Cuore: W poszukiwaniu prawdy o Bogu, człowieku i świecie”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 3 (2006): 31-33.
- Benedykt XVI. „Do uczestników kongresu diecezji Rzymu: Radość płynąca z wiary i wychowania młodych pokoleń”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 12 (2006): 13-16.
- Benedykt XVI. „Do uczestników VI Europejskiego Sympozjum Nauczycieli Akademickich: Wróćmy do filozofii, by lepiej zrozumieć współczesność”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 7-8 (2008): 20-21.
- Benedykt XVI. „Homilia podczas Mszy św. w święto Ofiarowania Pańskiego: Wiara potrafi rozpoznać mądrość słabości”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 3-4(2013): 19-21.
- Benedykt XVI. „Homilia podczas Nieszporów w święto Ofiarowania Pańskiego: Dziękujemy za dar powołania”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 3 (2012): 25-26.
- Benedykt XVI. „Homilia podczas Nieszporów w święto Ofiarowania Pańskiego: Życie konsekrowane świadectwem umiłowania Ewangelii”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 3(2011): 26-28.
- Benedykt XVI. „Homilia w Ratybonie: Nasza podstawowa decyzja – wierzymy w Boga”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 11 (2006): 23-25.
- Benedykt XVI. „Modlitwa niedzielna z Papieżem: Nie lękajmy się przyszłości”. W *Benedykt XVI do osób konsekrowanych*, redakcja Marek Saj, 171-173. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.
- Benedykt XVI. „Modlitwa niedzielna z Papieżem: Wiara i rozum”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 4 (2007): 55.

- Benedykt XVI. „Orędzie na 50. Światowy Dzień Modlitw o Powołania: Powołania znakiem nadziei opartej na wierze”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 2 (2013): 4-6.
- Benedykt XVI. „Bożonarodzeniowe orędzie *Urbi et Orbi*: Chrystus rozpoczyna święty dzień, który nie zna zachodu”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 2 (2008): 18-20.
- Benedykt XVI. *Pielgrzymka Benedykta XVI do Polski, 25-28.05.2006. Przemówienia i homilie*. Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM, 2006.
- Benedykt XVI. „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów na Jasnej Górze: Maryja uczy nas wytrwałości w wierze”. W *Benedykt XVI do osób konsekrowanych*. Redakcja Marek Saj, 75-80. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.
- Benedykt XVI. „Przemówienie do duchowieństwa, osób konsekrowanych i seminarzystów w Mariaszell: Iść za Chrystusem znaczy przyswajać sobie Jego styl życia”. W *Benedykt XVI do osób konsekrowanych*, redakcja Marek Saj, 147-156. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.
- Benedykt XVI. „Przemówienie do osób konsekrowanych diecezji rzymskiej: Kościoł i świat potrzebują waszego świadectwa”. W *Benedykt XVI do osób konsekrowanych*. Redakcja Marek Saj, 41-47. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.
- Benedykt XVI. „Przemówienie do profesorów i studentów Uniwersytetu La Sapientza w Rzymie: Papież nie narzuca wiary, lecz zachęca do szukania prawdy”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 3(2008): 12-16.
- Benedykt XVI. „Przemówienie do wspólnoty franciszkańskiej w Alwerni: Na górze, gdzie miłość ukrzyżowana rani i porywa”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 6 (2012): 9-10.
- Benedykt XVI. „Przemówienie do wyższych przełożonych żeńskich i męskich zgromadzeń zakonnych i instytutów świeckich: Bądźcie wiarygodnym i jasnym znakiem Ewangelii”. W *Benedykt XVI do osób konsekrowanych*. Redakcja Marek Saj, 67-72. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.
- Benedykt XVI. „Przemówienie podczas Międzynarodowego Sympozjum Instytutów Świeckich: Bądźcie w świecie ewangelicznym zaczynem”. W *Benedykt XVI do osób konsekrowanych*. Redakcja Marek Saj, 103-112. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.
- Benedykt XVI. „Przemówienie podczas nieспорów w katedrze Notre-Dame w Paryżu: Słowo Boże duszą apostołatu i życia kapłańskiego”. W *Benedykt XVI do osób konsekrowanych*, redakcja Marek Saj, 255-256. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.

- Benedykt XVI. „Przemówienie w opactwie cystersów w Heiligenkreuz: Niczego nad służbę Bożą nie przedkładać”. W *Benedykt XVI do osób konsekrowanych*, redakcja Marek Saj, 159-168. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.
- Benedykt XVI. „Przesłanie do osób konsekrowanych Europy na zakończenie XII Zebrania plenarnego Unii Konferencji Przełożonych Wyższych Europy”. *Fatima* 6-12 II 2006. *Wiadomości KAI*, 19 III 2006: 27.
- Benedykt XVI. „Przesłanie z okazji XXVI Kapituły Generalnej Salezjanów”. W *Benedykt XVI do osób konsekrowanych*, redakcja Marek Saj, 219-227. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2009.
- Benedykt XVI. „Spotkania z młodzieżą Rzymu i Lacjum na placu św. Piotra”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 6-7(2006): 47-51.
- Benedykt XVI. „Spotkanie z duchowieństwem diecezji Aosta”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 10(2005): 35-40.
- Benedykt XVI. „Spotkanie z kardynałami, biskupami i pracownikami Kurii Rzymskiej: Otwórzmy się na Boga, by zapanował pokój”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 2(2007): 40-44.
- Benedykt XVI. „Wykład na uniwersytecie w Ratyzbonie: Wiara, rozum i uniwersytet – wspomnienia i refleksje”. *L'Osservatore Romano* wydanie polskie, nr 11(2006): 25-29.
- Nichols Aiden. *Myśl Benedykta XVI. Wprowadzenie do myśli teologicznej Josepha Ratzingera*. Tłumaczenie Dorota Chabrajska. Kraków: Wydawnictwo Salwator, 2006.
- Pagacz Małgorzata. „Racjonalność w ujęciu Benedykta XVI”. W *Towarzystwo Naukowe Księży Jezuitów w Krakowie. Prace 1950-2008*. Redakcja Robert Janusz, 279-294. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2008.
- Pagacz Małgorzata. *Życie konsekrowane znakiem nadziei dla współczesnego świata w nauczaniu Kościoła od Soboru Watykańskiego II*. Kraków: Wydawnictwo Salwator, 2019.
- Ratzinger Joseph/ Benedykt XVI. *Bóg i świat: wiara i życie w dzisiejszych czasach*, [rozm. P. Seewald]. Tłumaczenie Grzegorz Sowiński. Kraków: Wydawnictwo Znak, 2001.
- Ratzinger Joseph/Benedykt XVI. *Jezus z Nazaretu. Część 2: Od wjazdu do Jerozolimy do Zmartwychwstania*. Tłumaczenie Wiesław Szymona. Kielce: Wydawnictwo Jedność, 2011.
- Ratzinger Joseph. *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*. Tłumaczenie Zofia Włodkowa. Kraków: Wydawnictwo Znak, 1996.
- Szymik Jerzy. *Theologia Benedicta*, t. 1. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2010.
- Szymik Jerzy. *Theologia Benedicta*, t. 2. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2012.
- Towarzystwo Naukowe Księży Jezuitów w Krakowie. Prace 1950-2008*. Redakcja Robert Janusz. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2008.

Rationality of Consecrated Life According to Benedict XVI

SUMMARY

The article presents the issue of rationality of the consecrated life according to the teaching of Benedict XVI. The mystery of a life totally devoted to God surpasses the ability of understanding and comprehension based on nothing but the human logic. Consecrated life is a testimony of the choice of rationality open to transcendence – this choice gives the primacy to the creative Reason and has the mystery of the incarnate Logos in its centre. A consecrated person lives according to the evangelical counsels which are understandable only in the light of faith and only according to the evangelical logic. The practice of chastity, poverty and obedience is in visible opposition to some contemporary criteria of rationality. Consecrated life is the way to enlarge the area of rationality.

Keywords: rationality, consecrated life, Benedict XVI, Logos